

IETEIKUMI

KOMISIJAS IETEIKUMS (ES) 2018/103

(2017. gada 20. decembris)

par tiesiskumu Polijā, ar ko papildina Ieteikumus (ES) 2016/1374, (ES) 2017/146 un (ES) 2017/1520

EIROPAS KOMISIJA,

ņemot vērā Līgumu par Eiropas Savienības darbību un jo īpaši tā 292. pantu,

tā kā:

- (1) Komisija 2016. gada 27. jūlijā pieņēma Ieteikumu par tiesiskumu Polijā ⁽¹⁾, kurā tā pauda bažas par Konstitucionālās tiesas stāvokli un sniedza ieteikumus to risināšanai. Komisija 2016. gada 21. decembrī un 2017. gada 26. jūlijā pieņēma papildinošos ieteikumus par tiesiskumu Polijā ⁽²⁾.
- (2) Minētie Komisijas ieteikumi tika pieņemti atbilstoši tiesiskuma mehānismam ⁽³⁾. Tiesiskuma mehānismā ir izklāstīts, kā Komisija reaģētu, ja Savienības dalībvalstī kļūtu redzamas skaidras norādes par apdraudējumu tiesiskumam, un izskaidroti principi, kas ir tiesiskuma pamatā. Tiesiskuma mehānisms sniedz norādes dialogam starp Komisiju un attiecīgo dalībvalsti, lai nepieļautu tādu sistēmisku draudu tiesiskumam rašanos, kuri savukārt varētu pārtapt “drošā varbūtībā, ka kāda dalībvalsts varētu nopietni pārkāpt [pamatvērtības]” – šādā gadījumā potenciāli tiktu iedarbināta “LES 7. panta procedūra”. Ja ir skaidras norādes par to, ka pastāv sistēmisks drauds tiesiskumam dalībvalstī, Komisija var sākt dialogu ar attiecīgo dalībvalsti atbilstoši tiesiskuma mehānismam.
- (3) Eiropas Savienība ir dibināta, pamatojoties uz kopīgām vērtībām, kuras ir nostiprinātas Līguma par Eiropas Savienību (LES) 2. pantā un kuras ietver tiesiskuma ievērošanu. Komisija, papildus tās uzdevumam nodrošināt ES tiesību aktu ievērošanu, kopā ar Eiropas Parlamentu, dalībvalstīm un Padomi ir atbildīga arī par Savienības kopīgo vērtību garantēšanu.
- (4) Eiropas Savienības Tiesas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā, kā arī Eiropas Padomes izstrādātajos dokumentos, kuru pamatā izmantota Eiropas Padomes komisijas “Demokrātija caur tiesībām” (“*Venēcijas komisijas*”) pieredze, sniegts neizsmeļošs šo principu uzskaitījums un tādējādi definēta tiesiskuma pamatnozīme – kopējas Savienības vērtības saskaņā ar LES 2. pantu. Šie principi ietver likumību, kas nozīmē pārredzamu, pārskatatbildīgu, demokrātisku un plurālistisku likumu ieviešanas procesu; tiesisko drošību; izpildvaras patvaļīguma aizliegumu; neatkarīgas un objektīvas tiesas; efektīvu pārskatīšanu tiesās, tai skaitā pamattiesību ievērošanu un vienlīdzību likuma priekšā ⁽⁴⁾. Papildus šo principu un vērtību ievērošanai valstu iestādēm ir arī lojālas sadarbības pienākums.
- (5) Komisija 2016. gada 27. jūlija ieteikumā paskaidroja apstākļus, kādos tā 2016. gada 13. janvārī nolēma izskatīt situāciju saskaņā ar tiesiskuma mehānismu un 2016. gada 1. jūnijā pieņēma atzinumu par tiesiskumu Polijā. Ieteikumā ir arī paskaidrots, ka informācijas apmaiņa starp Komisiju un Polijas valdību nespēja kļiedēt Komisijas bažas.
- (6) Ieteikumā Komisija konstatēja, ka Polijā pastāv sistēmisks drauds tiesiskumam, un ieteica Polijas iestādēm attiecīgi rīkoties, lai šo draudu steidzami novērstu.

⁽¹⁾ Komisijas 2016. gada 27. jūlija Ieteikums (ES) 2016/1374 par tiesiskumu Polijā (OV L 217, 12.8.2016., 53. lpp.).

⁽²⁾ Komisijas 2016. gada 21. decembra Ieteikums (ES) 2017/146 par tiesiskumu Polijā, ar ko papildina Ieteikumu (ES) 2016/1374 (OV L 22, 27.1.2017., 65. lpp.), un Komisijas 2017. gada 26. jūlija Ieteikums (ES) 2017/1520 par tiesiskumu Polijā, ar ko papildina Ieteikumu (ES) 2016/1374 un (ES) 2017/146 (OV L 228, 2.9.2017., 19. lpp.).

⁽³⁾ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei (2014. gada 11. marts) “*Jauns ES mehānisms tiesiskuma nostiprināšanai*”, COM(2014) 158 final.

⁽⁴⁾ COM(2014) 158 final, I pielikuma 2. iedaļa.

- (7) Komisija 2016. gada 21. decembra ieteikumā ņēma vērā jaunākās norises, kas Polijā notikušas kopš Komisijas 2016. gada 27. jūlija ieteikuma. Komisija konstatēja, ka dažas no tās iepriekšējā ieteikumā norādītajām problēmām ir risinātas, tomēr svarīgas problēmas joprojām nav atrisinātas, un laikā kopš ieteikuma sniegšanas ir radušās jaunas bažas. Komisija arī konstatēja, ka procedūra, kuras rezultātā tika iecelta jauna Konstitucionālās tiesas priekšsēdētāja, rada būtiskas bažas attiecībā uz tiesiskumu. Komisija secināja, ka Polijā joprojām pastāv sistēmisks drauds tiesiskumam. Komisija aicināja Polijas valdību steidzamības kārtā atrisināt identificētās problēmas divu mēnešu laikā un informēt Komisiju par šajā saistībā veiktajiem pasākumiem. Komisija norādīja, ka tā joprojām ir atvērta konstruktīvam dialogam ar Polijas valdību, pamatojoties uz ieteikumu.
- (8) Komisija 2017. gada 26. jūlijā pieņēma Ieteikumu par tiesiskumu Polijā, ar ko papildina Komisijas 2016. gada 27. jūlija un 21. decembra ieteikumus. Šajā ieteikumā Komisija ņēma vērā norises, kas Polijā notikušas kopš Komisijas 2016. gada 21. decembra ieteikuma. Komisijas bažas ir saistītas ar neatkarīgas un likumīgas konstitucionālās pārskatīšanas trūkumu un Polijas parlamenta pieņemtajiem jaunajiem tiesību aktiem par Polijas tiesu varu, kuri rada nopietnas bažas par tiesu varas neatkarību un būtiski palielina sistēmisko draudu tiesiskumam Polijā. Komisija savā ieteikumā pauž uzskatu, ka ir būtiski pasliktinājusies situācija, kurā pastāv sistēmisks drauds tiesiskumam Polijā, kā konstatēts Komisijas 2016. gada 27. jūlija un 21. decembra ieteikumā.
- (9) Jo īpaši ieteikumā ir uzsvērts, ka 2017. gada 15. jūlija Likums par Valsts tiesu padomi un 2017. gada 22. jūlija Likums par Augstāko tiesu, ja tie stāsies spēkā, fundamentāli grautu tiesu varas neatkarību Polijā un tiem būtu tūlītēja un konkrēta ietekme uz tiesu varas darbības neatkarību kopumā. Ņemot vērā, ka tiesu varas neatkarība ir tiesiskuma būtiska sastāvdaļa, minētie likumi ievērojami palielina sistēmisko draudu tiesiskumam, kas konstatēts iepriekšējos ieteikumos. Ieteikumā ir uzsvērts, ka Augstākās tiesas tiesnešu atļaišana, viņu iespējama atkārtota iecelšana un citi Likumā par Augstāko tiesu paredzēti pasākumi ļoti būtiski palielinās sistēmisko draudu tiesiskumam. Ieteikto darbību ietvaros Komisija iesaka Polijas iestādēm nodrošināt, ka Likums par Augstāko tiesu un Likums par Valsts tiesu padomi nestājas spēkā un ka ikviena tiesu sistēmas reforma tiek īstenota, atbalstot tiesiskumu un ievērojot ES tiesības un Eiropas standartus par tiesu varas neatkarību, un tiek sagatavota, cieši sadarbojoties ar tiesnešiem un visām ieinteresētajām personām. Turklāt Komisija aicināja Polijas iestādes neveikt nekādus pasākumus, lai atlaistu Augstākās tiesas tiesnešus vai liktu viņiem pensionēties, jo šādi pasākumi ļoti būtiski palielinās sistēmisko draudu tiesiskumam. Komisija norādīja, ka gadījumā, ja Polijas iestādes veiks kādu no šādiem pasākumiem, Komisija ir gatava nekavējoties izmantot LES 7. panta 1. punktā paredzēto mehānismu.
- (10) Komisija aicināja Polijas valdību viena mēneša laikā no šā ieteikuma saņemšanas atrisināt šajā ieteikumā konstatētās problēmas.
- (11) Sejms 2017. gada 31. jūlijā tika oficiāli informēts par valsts prezidenta lēmumu uzlikt veto likumam, ar ko groza Likumu par Valsts tiesu padomi un Likumu par Augstāko tiesu.
- (12) Polijas valdība 2017. gada 4. un 16. augustā rakstiski vērsās pie Komisijas ar lūgumu sniegt paskaidrojumus par tās 2017. gada 26. jūlija ieteikumu, uz ko Komisija atbildēja attiecīgi 2017. gada 8. un 21. augusta vēstulēs.
- (13) Polijas valdība 2017. gada 28. augustā nosūtīja atbildi uz 2017. gada 26. jūlija ieteikumu. Atbildē Polijas valdība nevienā punktā nepiekrīta ieteikumā paustajām bažām un neziņoja ne par kādiem jauniem rīcības pasākumiem, kas veikti, lai kļiedētu Komisijas izteiktās bažas.
- (14) EDSO Demokrātisko iestāžu un cilvēktiesību biroja (ODIHR) 2017. gada 30. augusta atzinumā tika secināts, ka atliktais Likums par Augstāko tiesu neatbilst starptautiskajiem standartiem attiecībā uz tiesu varas neatkarību ⁽¹⁾.

⁽¹⁾ EDSO Demokrātisku iestāžu un cilvēktiesību biroja (ODIHR) 2017. gada 30. augusta atzinums par konkrētiem noteikumiem likumprojektā par Polijas Augstāko tiesu.

- (15) Polijas valdība 2017. gada 11. septembrī uzsāka kampaņu “Taisnīgas tiesas”, kuras mērķis ir iegūt sociālo atbalstu pašlaik notiekošajai tiesu sistēmas reformai. Valsts tiesu un parasto tiesu padome publicēja vairākus paziņojumus, kuros laboti apgalvojumi, kas kampaņas laikā vērsti pret tiesām, tiesnešiem un padomi.
- (16) 2017. gada 11. septembrī Konstitucionālā tiesa piecu tiesnešu sastāvā pasludināja par nekonstitucionāliem konkrētus Civilprocesa kodeksa noteikumus, kas ļauj parastajām tiesām un Augstākajai tiesai izvērtēt Konstitucionālās tiesas priekšsēdētāja un priekšsēdētāja vietnieka iecelšanas likumību ⁽¹⁾.
- (17) Tieslietu ministrs 2017. gada 13. septembrī sāka īstenot pilnvaras atlaist tiesu priekšsēdētājus un priekšsēdētāju vietniekus saskaņā ar jauno Likumu par parasto tiesu organizāciju.
- (18) Valsts tiesu padome 2017. gada 15. septembrī un 18. oktobrī kritizēja tieslietu ministra lēmumus atlaist tiesu priekšsēdētājus. Padome norādīja, ka šādas tieslietu ministra patvaļīgas pilnvaras ir pretrunā konstitucionālajam principam par tiesu neatkarību un varētu nelabvēlīgi ietekmēt tiesnešu objektivitāti.
- (19) Sejms 2017. gada 15. septembrī iecēla pārstāvi jau aizņemtajā Konstitucionālās tiesas amatā, un valsts prezidents pieņēma viņa zvērestu 2017. gada 18. septembrī.
- (20) Sejms 2017. gada 15. septembrī pieņēma Likumu par Valsts brīvības institūtu – Pilsoniskās sabiedrības attīstības centru, kas centralizē līdzekļu, tostarp pilsoniskās sabiedrības organizācijām paredzēto līdzekļu, sadali.
- (21) Apvienoto Nāciju Organizācijas Cilvēktiesību padome 2017. gada 22. septembrī apsprieda ziņojumus par Poliju, kuri iesniegti trešā periodiskā pārskata ietvaros un kuros ietverti ieteikumi par tiesu varas neatkarību un tiesiskumu.
- (22) Komisija 2017. gada 25. septembrī informēja padomi par tiesiskuma situāciju Polijā. Tika panākta plaša vienprātība attiecībā uz to, ka tiesiskums ir kopējās interesēs un atbildībā un ka Polijai un Komisijai ir jāiesaistās dialogā, lai rastu risinājumu.
- (23) Valsts prezidents 2017. gada 26. septembrī nosūtīja Sejmam divus jaunus likumprojektus par Augstāko tiesu un Valsts tiesu padomi.
- (24) Sejms 2017. gada 3. oktobrī nosūtīja divus prezidenta likumprojektus par Augstāko tiesu un Valsts tiesu padomi apspriešanai attiecīgajām ieinteresētajām personām, tostarp ombudam, Augstākajai tiesai un Valsts tiesu padomei.
- (25) Augstākā tiesa 2017. gada 6. un 25. oktobrī publicēja savus atzinumus attiecībā uz diviem jaunajiem likumprojektiem par Augstāko tiesu un Valsts tiesu padomi. Šajos atzinumos tiek pausts viedoklis, ka likumprojekts par Augstāko tiesu būtiski ierobežotu tās neatkarību un likumprojekts par Valsts tiesu padomi ir pretrunā konceptam par demokrātisku valsti, kurā valda tiesiskums.
- (26) Eiropas Padomes Parlamentārā asambleja 2017. gada 11. oktobrī pieņēma rezolūciju par jaunu apdraudējumu tiesiskumam Eiropas Padomes dalībvalstīs, kurā tā pauda arī bažas par notikumiem Polijā, kas apdraud tiesiskuma ievērošanu un jo īpaši tiesu varas neatkarību un varas dalīšanas principu ⁽²⁾.
- (27) Eiropas Tiesu iestāžu padomju tīkls (ENCJ) 2017. gada 13. oktobrī sniedza atzinumu ⁽³⁾ attiecībā uz jauno likumprojektu par Valsts tiesu padomi, uzsverot tā neatbilstību Eiropas standartiem par tiesu iestāžu padomēm.
- (28) Pēc trešā cikla vispārējā periodiskajā pārskatā par Poliju ANO augstais cilvēktiesību komisārs 2017. gada 23. oktobrī lūdza Polijas iestādēm piekrist ANO ieteikumiem par tiesu varas neatkarības saglabāšanu.

⁽¹⁾ K 10/17.

⁽²⁾ Eiropas Padomes Parlamentārā asambleja, 2017. gada 11. oktobris, Rezolūcija 2188 (2017) “Jauns apdraudējums tiesiskumam Eiropas Padomes dalībvalstīs – atsevišķi izvēlēti piemēri”.

⁽³⁾ ENCJ, 2017. gada 13. oktobris, ENCJ valdes atzinums par Polijas *Krajowa Rada Sądownictwa* (Valsts tiesu padomes) lūgumu.

- (29) Konstitucionālā tiesa, kuras sastāvā bija arī divi nelikumīgi ieceltie tiesneši, 2017. gada 24. oktobrī pasludināja par nekonstitucionāliem Likuma par Augstāko tiesu noteikumus, uz kuru pamata *inter alia* tika iecelts pašreizējais Augstākās tiesas pirmais priekšsēdētājs.
- (30) Konstitucionālā tiesa, kuras sastāvā bija arī divi nelikumīgi ieceltie tiesneši, 2017. gada 24. oktobrī pasludināja par konstitucionāliem trīs 2016. gada decembra likumu noteikumus par Konstitucionālo tiesu, tostarp noteikumus, uz kuru pamata diviem nelikumīgi ieceltajiem tiesnešiem, kuri izsprieda lietu, tika atļauts pildīt savas funkcijas Konstitucionālajā tiesā. Konstitucionālā tiesa noraidīja Polijas ombuda priekšlikumu par divu nelikumīgi iecelto tiesnešu atstādināšanu no šīs lietas.
- (31) Apvienoto Nāciju Organizācijas īpašais referents jautājumos par tiesnešu un advokātu neatkarību *Diego García-Sayán* 2017. gada 27. oktobrī iesniedza savus sākotnējos apsvērumus ⁽¹⁾, saskaņā ar kuriem abi likumprojekti par Augstāko tiesu un Valsts tiesu padomi rada lielas bažas par tiesu varas neatkarību.
- (32) Valsts tiesu iestāžu padome 2017. gada 31. oktobrī pieņēma atzinumu attiecībā uz valsts prezidenta iesniegto jauno likumprojektu par Valsts tiesu padomi. Padome norāda, ka šis likumprojekts pēc būtības ir pretrunā Polijas Konstitūcijai, jo tas paredz Sejmam pilnvaras iecelt tiesnešus–padomes locekļus un pārāgri izbeidz pašreizējo tiesnešu–padomes locekļu pilnvaru termiņu, ko aizsargā Konstitūcija.
- (33) Eiropas Tiesnešu konsultatīvā padome (ETKP) 2017. gada 10. novembrī pieņēma paziņojumu, kurā paustas bažas par tiesu varas neatkarību Polijā ⁽²⁾.
- (34) Ombuds 2017. gada 11. novembrī nosūtīja vēstuli valsts prezidentam, kas ietver novērtējumu attiecībā uz diviem jaunajiem likumprojektiem par Augstāko tiesu un Valsts tiesu padomi un ieteikumu šos likumprojektus nepieņemt, jo tie negarantē, ka tiesu vara joprojām būs neatkarīga no izpildvaras un ka pilsoņi varēs izmantot savas konstitucionālās tiesības uz piekļuvi neatkarīgai tiesai.
- (35) EDSO Demokrātisko iestāžu un cilvēktiesību birojs (ODIHR) 2017. gada 13. novembrī pieņēma atzinumu attiecībā uz jauno likumprojektu par Augstāko tiesu, kurā norādīts, ka pārskatītie noteikumi neatbilst starptautiskajiem standartiem par tiesu varas neatkarību ⁽³⁾.
- (36) Eiropas Parlaments 2017. gada 15. novembrī pieņēma rezolūciju par stāvokli tiesiskuma un demokrātijas jomā Polijā, kurā tas pauda atbalstu Komisijas sniegtajiem ieteikumiem tiesiskuma jomā, kā arī pienākumu neizpildes procedūrai un pauda uzskatu, ka pašreizējā situācija Polijā rada acīmredzamu risku, ka varētu tikt nopietni pārkāptas LES 2. pantā minētās vērtības ⁽⁴⁾.
- (37) Eiropas Advokātu un juristu biedrību padome (CCBE) 2017. gada 24. novembrī aicināja Polijas iestādes nepieņemt abus likumprojektus par Augstāko tiesu un Valsts tiesu padomi, jo tie varētu negatīvi ietekmēt varas dalīšanu, ko garantē Polijas Konstitūcija ⁽⁵⁾. Tiesnešu organizācija *Iustitia*, Helsinku Cilvēktiesību fonds un organizācija *Amnesty International* 2017. gada 29. novembrī nāca klajā ar kopīgu paziņojumu, kurā kritizēta likumdošanas procedūra attiecībā uz šiem diviem prezidenta likumprojektiem.
- (38) Eiropas Tiesu iestāžu padomju tīkls (ENCJ) 2017. gada 5. decembrī pieņēma atzinumu, kurā kritizēts likumprojekts par Valsts tiesu iestāžu padomi, jo tajā nav ievēroti ENCJ standarti ⁽⁶⁾.

⁽¹⁾ Apvienoto Nāciju Organizācijas īpašais referents jautājumos par tiesnešu un advokātu neatkarību, 2017. gada 27. oktobris, sākotnējie apsvērumi par oficiālo vizīti Polijā (2017. gada 23.–27. oktobris).

⁽²⁾ ETKP(2017)9, 2017. gada 10. novembris, Paziņojums par situāciju saistībā ar tiesu varas neatkarību Polijā.

⁽³⁾ EDSO-ODIHR, 2017. gada 13. novembris, Atzinums par konkrētiem noteikumiem likumprojektā par Polijas Augstāko tiesu (2017. gada 26. septembris).

⁽⁴⁾ Eiropas Parlamenta 2017. gada 15. novembra rezolūcija par stāvokli tiesiskuma un demokrātijas jomā Polijā (2017/2931 (RSP)).

⁽⁵⁾ CCBE, 2017. gada 24. novembris, Eiropas Advokātu un juristu biedrību padomes (CCBE) plenārsēdes rezolūcija.

⁽⁶⁾ ENCJ, 2017. gada 5. decembris, ENCJ valdes atzinums par grozījumu pieņemšanu attiecībā uz Likumu par Valsts tiesu padomi.

- (39) Venēcijas komisija 2017. gada 8. decembrī pēc Eiropas Padomes Parlamentārās asamblejas lūguma pieņēma atzinumu attiecībā uz likumprojektu par Valsts tiesu padomi, likumprojektu par Augstāko tiesu un likumu par parasto tiesu organizāciju, kā arī atzinumu attiecībā uz Likumu par Valsts prokuratūru ⁽¹⁾. Venēcijas komisija ir secinājusi, ka šis likums un likumprojekti, jo īpaši skatot tos kopā un 2016. gada Likuma par Valsts prokuratūru kontekstā, ļauj likumdošanas varai un izpildvarai nopietnā un plašā veidā iejaukties tiesu varas administrēšanā un tādējādi rada ievērojamus draudus tiesu varas neatkarībai kā svarīgam tiesiskuma elementam. Tā aicina valsts prezidentu atsaukt savus priekšlikumus un sākt dialogu, pirms tiek turpināta likumdošanas procedūra. Turklāt tā mudina Polijas parlamentu pārskatīt nesen pieņemtos grozījumus Likumā par parasto tiesu organizāciju.
- (40) Eiropas Padomes cilvēktiesību komisārs 2017. gada 8. decembrī nāca klajā ar paziņojumu, kurā pauda nožēlu par to, ka Sejms ir pieņēmis likumus par Augstāko tiesu un Valsts tiesu padomi, kas vēl vairāk graus tiesu varas neatkarību.
- (41) Sejms 2017. gada 8. decembrī pieņēma abus likumprojektus. Senāts 2017. gada 15. decembrī apstiprināja abus šos likumus,

IR PIEŅĒMUSI ŠO IETEIKUMU.

1. Polijas Republikai būtu pienācīgi jāņem vērā Komisijas analīze, kas izklāstīta turpmāk, un jāveic šā ieteikuma 4. iedaļā minētie pasākumi, lai noteiktajā termiņā varētu novērst konstatētās bažas.

1. IETEIKUMA TVĒRUMS UN MĒRĶIS

2. Šis ieteikums papildina 2016. gada 27. jūlija, 2016. gada 21. decembra un 2017. gada 26. jūlija ieteikumus. Papildus šajos ieteikumos izvirzītajām bažām Komisija tajā paudusi jaunas bažas attiecībā uz tiesiskumu Polijā, kuras ir radušās pēc ieteikumu sniegšanas. Minētās bažas ir saistītas ar šādiem jautājumiem:
  - a) Likums par Augstāko tiesu, ko Sejms pieņēma 2017. gada 8. decembrī;
  - b) Likums, ar ko groza Likumu par Valsts tiesu iestāžu padomi un dažus citus likumus (turpmāk "Likums par Valsts tiesu padomi"), ko Sejms pieņēma 2017. gada 8. decembrī.
3. Joprojām spēkā ir 2017. gada 26. jūlija ieteikumā paustās bažas un ieteiktās darbības attiecībā uz Konstitucionālo tiesu, Likumu par parasto tiesu organizāciju un Likumu par Valsts tiesnešu skolu ⁽²⁾.

2. DRAUDI TIESNEŠU NEATKARĪBAI

4. Likums par Augstāko tiesu un Likums par Valsts tiesu padomi ietver vairākus noteikumus, kas vieš nopietnas bažas par tiesu varas neatkarības principu un varas dalīšanas principu.

2.1. Augstākā tiesa

2.1.1. Augstākās tiesas pašreizējo tiesnešu atļaušana un obligātā pensionēšanās

5. Ar Augstākās tiesas likumu Augstākās tiesas tiesnešu vispārējais pensionēšanās vecums tiek samazināts no 70 līdz 65 gadiem ⁽³⁾. Šis pasākums attiecas uz visiem tiesnešiem, kuri pašreiz pilda savus amata pienākumus. Tiesneši, kuri sasnieguši 65 gadu vecumu vai to sasniegs triju mēnešu laikā no šā likuma stāšanās spēkā, tiks pensionēti ⁽⁴⁾.

⁽¹⁾ Venēcijas komisijas Atzinums 904/2017 CDL(2017)035 par likumprojektu, ar ko groza Likumu par Valsts tiesu padomi, par likumprojektu, ar ko groza Polijas prezidenta ierosināto Likumu par Augstāko tiesu, un par Likumu par parasto tiesu organizāciju ("CDL(2017)035") un Venēcijas komisijas Atzinums 892/2017 CDL(2017)037 par grozīto Likumu par Valsts prokuratūru ("CDL(2017)037").

⁽²⁾ Likums, ar ko groza Likumu par Valsts tiesnešu un prokuroru skolu, Likumu par parasto tiesu organizāciju un dažus citus likumus (turpmāk "Likums par Valsts tiesnešu skolu").

⁽³⁾ Likuma par Augstāko tiesu 37. panta 1. punkts. Šis noteikums attiecas arī uz Augstākās administratīvās tiesas tiesnešiem, jo 2002. gada 25. jūlija Likuma par administratīvo tiesu organizāciju 49. pants paredz, ka jautājumus, kas saistīti ar Augstāko administratīvo tiesu un kurus nereglamentē minētais likums (tas attiecas uz pensionēšanās režīmu), *mutatis mutandis* reglamentē Likums par Augstāko tiesu.

⁽⁴⁾ Likuma par Augstāko tiesu 111. panta 1. punkts. Turklāt saskaņā ar Likuma par Augstāko tiesu 111. panta 3. punktu visi militāro lietu palātas tiesneši (neatkarīgi no to vecuma) tiks atstādīnāti no amata un pensionēti bez iespējas lūgt valsts prezidentam pilnvaru termiņa pagarinājumu.

6. Samazinot pensijas vecumu un piemērojot to pašreizējiem Augstākās tiesas tiesnešiem, ar šo likumu tiek izbeigtas pilnvaras ievērojamam skaitam pašreizējo Augstākās tiesas tiesnešu un, iespējams, tie tiks pensionēti: saskaņā ar Augstākās tiesas datiem 31 no 83 tiesnešiem (37 %). Šādi samazināta pensionēšanās vecuma piemērošanai pašreizējiem Augstākās tiesas tiesnešiem ir īpaši spēcīga negatīva ietekme uz šo konkrēto tiesu, kuras sastāvā ir tiesneši, kuri pēc būtības ir karjeras beigās. Šāda pašreizējo Augstākās tiesas tiesnešu ievērojama skaita obligāta pensionēšanās ļauj vērienīgi un nekavējoties nomainīt Augstākās tiesas sastāvu. Šī iespēja rada īpašas bažas attiecībā uz varas dalīšanu, it īpaši apvienojumā ar vienlaicīgām Valsts tiesu padomes reformām. Proti: ņemot vērā pensionēšanās vecuma samazināšanu, visus jaunos tiesnešus amatā iecels valsts prezidents pēc jaunizveidotās Valsts tiesu padomes ieteikuma, kurā lielā mērā dominēs politiski ieceltas personas. Pašreizējo Augstākās tiesas tiesnešu piespiedu pensionēšanās rada arī bažas attiecībā uz tiesnešu neatceļamības principu, kas ir būtisks tiesnešu neatkarības elements, kā noteikts Eiropas Savienības Tiesas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā ⁽¹⁾ un Eiropas standartos ⁽²⁾. Venēcijas komisija savā atzinumā attiecībā uz likumprojektu par Augstāko tiesu uzsver, ka pašreizējo tiesnešu priekšlaicīga pensionēšanās apdraud viņu atrašanās amatā drošību un tiesas neatkarību kopumā ⁽³⁾.
7. Tiesnešiem jābūt aizsargātiem pret atlaišanu, un šajā nolūkā ir jāievieš efektīvi pasākumi aizsardzībai pret citu valsts varas struktūru nepamatotu iejaukšanos vai spiedienu ⁽⁴⁾. Tiesu varas neatkarībai ir vajadzīgas garantijas, kas ir pietiekamas, lai aizsargātu tos, kuru uzdevums ir iztiesāt strīdus ⁽⁵⁾. Aizliegums atcelt tiesnešus viņu pilnvaru termiņā ir tiesnešu neatkarības garants un tādējādi ir iekļauts ECTK 6. panta 1. punktā noteiktajās garantijās ⁽⁶⁾. Tādējādi tiesnešus drīkst atlaist tikai individuāli, ja tas ir pamatots ar disciplinārlietu par viņu individuālo darbību, ievērojot visas garantijas aizsardzībai demokrātiskā sabiedrībā. Tiesnešus nedrīkst atlaist grupā; tiesnešus nedrīkst atlaist ar viņu individuālu rīcību nesaistītu vispārīgu iemeslu dēļ. Konkrētajā gadījumā šādu garantiju un aizsardzības pasākumu nav, un ar attiecīgajiem noteikumiem tiek klaji pārkāpts Augstākās tiesas tiesnešu neatkarības princips un varas dalīšanas princips ⁽⁷⁾, un tādējādi arī tiesiskuma princips.
8. Turklāt tiks priekšlaicīgi izbeigts pašreizējā pirmā priekšsēdētāja sešu gadu pilnvaru termiņš (saskaņā ar Konstitūciju tam jāpabeidzas 2020. gadā). Ja pirmā priekšsēdētāja pilnvaru termiņš tiks izbeigts, valsts prezidents iecels "pirmā priekšsēdētāja amata izpildītāju" ārpus parastās procedūras ⁽⁸⁾: saskaņā ar Konstitūciju valsts prezidentam būtu jāieceļ pirmais priekšsēdētājs no to kandidātu vidus, kas ieteikti Augstākās tiesas tiesnešu kopsapulcē ⁽⁹⁾. Šādu Konstitūcijā noteiktu pilnvaru termiņa priekšlaicīga izbeigšana ir nopietns neatceļamības

⁽¹⁾ ECT spriedums lietā *Campbell un Fell*/Apvienotā Karaliste, 1984. gada 28. jūnijs, 80. punkts; lietā *Henryk Urban un Ryszard Urban*/Polija, 2011. gada 30. novembris (*final*), 45. punkts; lietā *Fruni*/Slovākija, 2011. gada 21. jūnijs (*final*), 145. punkts, un lietā *Brudnicka un citi*/Polija, 2005. gada 3. marts (*final*) 41. punkts.

⁽²⁾ 49. un 50. punkts dalībvalstīm adresētajā Ministru komitejas Ieteikumā CM/Rec(2010)12 par tiesnešu neatkarību, efektivitāti un pienākumiem ("EP 2010. gada ieteikums").

⁽³⁾ CDL(2017)035, 48. punkts.

⁽⁴⁾ Spriedums, 2005. gada 31. maijs, *Syfait un citi*, C-53/03, ECLI:EU:C:2005:333, 31. punkts; spriedums, 1999. gada 4. februāris, *Köllensperger un Atzwanger*, C-103/97, ECLI:EU:C:1999:52, 20. punkts.

⁽⁵⁾ Spriedums 2014. gada 9. oktobris, *TDC*, C-222/13, ECLI:EU:C:2014:2265, 29.–32. punkts; spriedums, 2006. gada 19. septembris, *Wilson*, C-506/04, ECLI:EU:C:2006:587, 53. punkts; spriedums, 1999. gada 4. februāris, *Köllensperger un Atzwanger*, C-103/97, ECLI:EU:C:1999:52, 20.–23. punkts; spriedums, 1997. gada 17. septembris, *Dorsch Consult*, C-54/96, ECLI:EU:C:1997:413, 36. punkts; spriedums, 2001. gada 29. novembris, *De Coster*, C-17/00, ECLI:EU:C:2001:651, 18.–21. punkts; spriedums, 2017. gada 13. decembris, *Hassani*, C-403/16, ECLI:EU:C:2017:960, 40. punkts; ECT spriedums, 2016. gada 23. jūnijs, *Baka*/Ungārija, 20261/12, 121. punkts.

⁽⁶⁾ ECT spriedums lietā, *Campbell un Fell*/Apvienotā Karaliste, A80 (1984), 1984. gada 28. jūnijs, 80. punkts.

⁽⁷⁾ Jaunie noteikumi ir pretrunā tiesnešu neatceļamības principam, kas ir būtisks tiesnešu neatkarības elements, kurš noteikts Eiropas Padomes 2010. gada ieteikumā (49. punkts). Attiecīgi Augstākās tiesas tiesnešiem ir jābūt garantētām tiesībām ieņemt savu amatu, un viņu pilnvaru termiņš nedrīkst tikt izbeigts priekšlaicīgi. Turklāt lēmumi par tiesnešu atlasīšanu un karjeru jāpieņem, pamatojoties uz objektīviem kritērijiem, kas iepriekš noteikti tiesību aktos vai ko noteikušas kompetentās iestādes, un gadījumos, kad valdība vai likumdevēja vara pieņem lēmumus par tiesnešu atlasīšanu un karjeru, neatkarīgi un kompetentai iestādei, kuras sastāvā ir ievērojama daļa tiesnešu, jābūt pilnvarotai sniegt ieteikumus vai atzinumus, kurus attiecīgā iecelējiestāde ievēro praksē (44.–48. punkts).

⁽⁸⁾ Saskaņā ar Likuma par Augstāko tiesu 111. panta 4. punktu valsts prezidents Augstākās tiesas vadību uzticēs Augstākās tiesas tiesnesim pēc savas izvēles. Šāds "pirmā priekšsēdētāja amata izpildītājs" pildīs savus pienākumus līdz brīdim, kad tiesnešu kopsapulcē tiks izvirzīti pieci kandidāti Augstākās tiesas pirmā priekšsēdētāja amatam (12. pants). Augstākās tiesas tiesnešu kopsapulcē varēs izvirzīt šos kandidātus agrākais tad, kad būs iecelti vismaz 110 Augstākās tiesas tiesneši.

⁽⁹⁾ Polijas Konstitūcijas 183. panta 3. punktā noteikts, ka valsts prezidents iecel Augstākās tiesas pirmo priekšsēdētāju uz sešu gadu pilnvaru termiņu no tiem kandidātiem, kas ieteikti Augstākās tiesas tiesnešu kopsapulcē.

principa un atrašanās amatā drošības pārkāpums. Pirmā priekšsēdētāja amata izpildītāja iecelšana saskaņā ar *ad hoc* procedūru, neiesaistot tiesu varu, rada nopietnas bažas attiecībā uz varas dalīšanas principu.

9. Saskaņā ar šā likuma paskaidrojuma rakstu Augstākās tiesas sastāva nomaiņa ir nepieciešama, ņemot vērā to, kā Augstākā tiesa pēc 1989. gada izskatīja "dekomunizācijas" lietas, un tāpēc, ka tiesā joprojām ir tiesneši, kuri vai nu strādāja iepriekšējā režīma labā, vai arī ieņēma tiesneša amatu šajā režīmā⁽¹⁾. Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir skaidri uzsvērusi, ka lustrācijas procesā jāievēro individuāla pieeja (piemēram, jānošķir dažādi iesaistes līmeņi iepriekšējā režīmā), un tā uzskata, ka lustrācijas pasākumi, kas tiek veikti ilgi pēc komunistiskā režīma beigām, var būt mazāk pamatoti, ņemot vērā arvien mazāku pastāvošo risku attiecībā uz jaunizveidotajām demokrātijām⁽²⁾. Pastāv citi samērīgi pasākumi, ko valsts varētu pieņemt, lai risinātu jautājumu par atsevišķiem tiesnešiem ar komunistisko pagātni (kas ietvertu pārredzamu procedūru piemērošanu atsevišķās lietās tādās objektīvās struktūrās, kas darbojas, pamatojoties uz likumā noteiktiem kritērijiem)⁽³⁾.
10. Savā atzinumā attiecībā uz likumprojektu par Augstāko tiesu Venēcijas komisija uzskata, ka nav skaidrs, kāpēc persona, kura tika atzīta par piemērotu pildīt oficiālos pienākumus vēl vairākus gadus, pēkšņi tiktu uzskatīta par nepiemērotu. Likuma pamatojumu var saprast tādējādi, ka reformu rezultātā lielākā daļa vecāko tiesnešu, daudzi no kuriem pildīja pienākumus iepriekšējā režīmā, dotos pensijā. Ja šī interpretācija ir pareiza, tad šāda pieeja ir nepieņemama: ja iestādes šaubās par atsevišķu tiesnešu lojalitāti, tām būtu jāpiemēro spēkā esošās disciplinārās vai lustrācijas procedūras, nevis jāmaina pensionēšanās vecums.
11. Venēcijas komisija secina, ka Augstākās tiesas tiesnešu lielas daļas (tostarp pirmā priekšsēdētāja) priekšlaicīga atbrīvošana no amata, tiem nekavējoties piemērojot samazinātu pensionēšanās vecumu, ir viņu individuālo tiesību pārkāpums un drauds visas tiesu sistēmas neatkarībai; šiem tiesnešiem būtu jāļauj pildīt pienākumus līdz pašreizējā pensionēšanās vecuma sasniegšanai⁽⁴⁾. Venēcijas komisija jo īpaši uzsver, ka pašreizējo tiesnešu priekšlaicīga pensionēšanās apdraud viņu atrašanās amatā drošību un tiesas neatkarību kopumā⁽⁵⁾.
12. Visbeidzot, šie noteikumi rada bažas par konstitucionalitāti. Kā norādījusi Augstākā tiesa un ombuds, pašreizējo Augstākās tiesas tiesnešu atļaišana un piespiedu pensionēšanās ir tiesu varas neatkarības principa pārkāpums, kas tieši ietekmē tiesības uz neatkarīgu tiesu. Ombuds norāda, ka Augstākās tiesas pirmā priekšsēdētāja amata izpildītāja iecelšana ir tiesiskuma principa pārkāpums, jo tiek pārkāpts princips par valsts varas struktūru kompetenču nepārņemšanu, princips par varas dalīšanu un līdzsvaru, kā arī tiesu varas neatkarības princips.

2.1.2. Pilnvaras pagarināt Augstākās tiesas tiesnešu pilnvaru termiņu

13. Saskaņā ar likumu tie Augstākās tiesas tiesneši, kurus skārusi pensionēšanās vecuma samazināšana un kuri vēlas pagarināt savu pilnvaru termiņu, var iesniegt lūgumu valsts prezidentam⁽⁶⁾.
14. Attiecībā uz valsts prezidenta pilnvarām izlemt pagarināt Augstākās tiesas tiesnešu pilnvaru termiņu likumā nav paredzēti kritēriji, lēmuma pieņemšanas termiņš un pārskatīšana tiesā. Tiesnesis, kurš ir lūdzis pilnvaru pagarinājumu, ir atkarīgs no valsts prezidenta lēmuma. Turklāt valsts prezidents varēs izlemt par termiņa pagarināšanu *divas reizes* (katru reizi uz trim gadiem). Šie aspekti ietekmē atrašanās amatā drošību un ļaus valsts prezidentam ietekmēt amatā esošos Augstākās tiesas tiesnešus. Šāda kārtība ir pretrunā Eiropas Padomes 2010. gada ieteikumam, kurā noteikts, ka lēmumi par tiesnešu atļaišanu un karjeru jāpieņem, pamatojoties uz

⁽¹⁾ Paskaidrojuma raksta 2. lpp.

⁽²⁾ ECT spriedums lietā *Sōro/Igaunija*, 2015. gada 3. septembris, 60.–62. punkts.

⁽³⁾ Eiropas Padomes 2010. gada ieteikuma 44.–47. un 50. punkts.

⁽⁴⁾ Atzinums CDL(2017)035, 130. punkts.

⁽⁵⁾ Atzinums CDL(2017)035, 48. punkts.

⁽⁶⁾ Lūgums jāiesniedz Augstākās tiesas pirmajam priekšsēdētājam, kurš sniedz atzinumu par tiesneša lūgumu. Pirmā priekšsēdētāja pilnvaru termiņa pagarināšanai pirmajam priekšsēdētājam ir jāiesniedz valsts prezidentam Augstākās tiesas kolēģijas atzinums. Pieņemot lēmumu, valsts prezidents var pieprasīt nesaistošu Valsts tiesu padomes atzinumu (sk. Likuma par Augstāko tiesu 37. panta 2. punktu, lasot to kopā ar 111. panta 1. punktu). Tiek norādīts, ka saskaņā ar Augstākās tiesas atzinumu šādam valsts prezidenta lēmumam atbilstoši konstitūcijai būtu nepieciešams premjerministra apstiprinošs paraksts (saskaņā ar Polijas Konstitūcijas 144. panta 1. un 2. punktu).

objektīviem kritērijiem, kas iepriekš noteikti tiesību aktos, un neatkarīgai un kompetentai iestādei, kuras sastāvā ir ievērojama daļa tiesnešu, jābūt pilnvarotai sniegt ieteikumus vai atzinumus, kurus attiecīgā iecelējiestāde ievēro praksē ⁽¹⁾. Tā arī paredz, ka tiesnešiem jābūt tiesībām apstrīdēt lēmumu par viņu karjeru ⁽²⁾.

15. Jaunā pensionēšanās kārtība nelabvēlīgi ietekmē tiesnešu neatkarību ⁽³⁾. Jaunie noteikumi rada papildu instrumentu, ar kuru valsts prezidents var ietekmēt individuālus tiesnešus. Proti, pilnvaru termiņa pagarināšanai paredzētu kritēriju trūkums pieļauj nepamatotu rīcības brīvību, graujot tiesnešu neatceļamības principu. Lai gan likumā tiek samazināts pensionēšanās vecums, tas ļauj valsts prezidentam pagarināt tiesnešu pilnvaru termiņu līdz sešiem gadiem. Turklāt nav paredzēts termiņš, kurā valsts prezidentam jāpieņem lēmums par pilnvaru termiņa pagarināšanu; tas ļauj valsts prezidentam saglabāt ietekmi attiecībā uz konkrētajiem tiesnešiem atlikušajā viņu pilnvaru termiņā. Pat pirms pensionēšanās vecuma sasniegšanas jau tas vien, ka būs jāprasa valsts prezidentam šāds pagarinājums, var radīt spiedienu uz attiecīgajiem tiesnešiem.
16. Venēcijas komisija atzinumā par likumprojektu par Augstāko tiesu uzsver, ka šādas valsts prezidenta pilnvaras piešķir viņam pārmērīgu ietekmi uz tiem Augstākās tiesas tiesnešiem, kuri *drīz sasniegs* pensionēšanās vecumu. Šā iemesla dēļ Venēcijas komisija secina, ka valsts prezidentam kā ievēlētam politiķim nevajadzētu būt rīcības brīvībai pagarināt to Augstākās tiesas tiesnešu pilnvaru termiņu, kuri pārsniedz pensionēšanās vecumu ⁽⁴⁾.
17. Turklāt jaunie noteikumi raisa bažas par konstitucionalitāti. Saskaņā ar Augstākās tiesas un ombuda atzinumiem tiesnešu pilnvaru termiņa pagarināšanas jaunajā mehānismā nav ievērots likumības un varas dalīšanas princips.

2.1.3. Ārkārtas pārskatīšana

18. Ar likumu tiek ieviests jauns veids, kā galīgi un saistoši spriedumi un lēmumi tiek pārskatīti tiesā, proti, ārkārtas pārsūdzība ⁽⁵⁾. Trīs gadu laikā ⁽⁶⁾ pēc likuma stāšanās spēkā Augstākā tiesa varēs pilnībā vai daļēji ⁽⁷⁾ grozīt ⁽⁸⁾ jebkuru galīgu spriedumu, ko pasludinājusi Polijas tiesa pēdējos 20 gados, tostarp Augstākās tiesas pasludinātos spriedumus, ievērojot dažus izņēmumus ⁽⁹⁾. Šādas pilnvaras iesniegt pārsūdzību ir *inter alia* ģenerālprokuroram un ombudam ⁽¹⁰⁾. Pārsūdzības pamatojumi ir ļoti daudzi: ārkārtas pārsūdzību var iesniegt, ja tas ir nepieciešams, lai nodrošinātu tiesiskumu un sociālo taisnīgumu, un ja spriedumu nevar atcelt vai grozīt ar citiem ārkārtas tiesiskās aizsardzības līdzekļiem, kā arī ja tas vai nu 1) pārkāpj Konstitūcijā noteiktās personu un pilsoņu tiesības un brīvības; vai 2) acīmredzami ir pretrunā likumam nepareizas interpretācijas vai piemērošanas dēļ; vai arī 3) pastāv acīmredzama pretruna starp tiesas secinājumiem un savāktajiem pierādījumiem ⁽¹¹⁾.

⁽¹⁾ 46. un 47. punkts. Turklāt šī kārtība radītu bažas saistībā ar Eiropas Padomes Rīcības plānu par tiesnešu neatkarības un objektivitātes stiprināšanu CM(2016)36 *final* (C punkta ii) apakšpunktā; "Eiropas Padomes 2016. gada rīcības plāns") un ETKP kritērijiem (Atzinums Nr. 1 par standartiem attiecībā uz tiesu varas neatkarību un tiesnešu neatceļamību (25. punkts)).

⁽²⁾ Eiropas Padomes 2010. gada ieteikuma 48. punkts.

⁽³⁾ Eiropas Padomes 2010. gada ieteikuma 49. punkts.

⁽⁴⁾ Atzinums CDL(2017)035, 51. un 130. punkts.

⁽⁵⁾ Likuma par Augstāko tiesu 89. panta 1. punkts.

⁽⁶⁾ Likuma par Augstāko tiesu 115. pants. Pēc trīs gadu perioda beigām pārsūdzība būtu jāiesniedz piecu gadu laikā no brīža, kad attiecīgais spriedums kļuvis galīgs un likumīgs, un viena gada laikā, ja ir iesniegta kasācijas sūdzība, izņemot, ja ārkārtas pārsūdzība ir nelabvēlīga apsūdzētajam – šādā gadījumā pārsūdzību var iesniegt ne vēlāk kā vienu gadu pēc tam, kad nolēmums ir kļuvis galīgs (vai, ja ir iesniegta kasācijas sūdzība, ne vēlāk kā sešus mēnešus pēc kasācijas sūdzības izskatīšanas; Likuma par Augstāko tiesu 89. panta 4. punkts).

⁽⁷⁾ Likuma par Augstāko tiesu 91. panta 1. punkts.

⁽⁸⁾ Ja pagājuši pieci gadi, kopš apstrīdētais nolēmums kļuvis galīgs, un tam ir bijušas neatgriezeniskas tiesiskās sekas, vai ja to pamato principi par Konstitūcijā noteiktajām personu un pilsoņu tiesībām un brīvībām, Augstākā tiesa var vienīgi apstiprināt, ka apstrīdētais nolēmums ir pretrunā likumam, un norādīt apstākļus, kas tai lika pieņemt šādu lēmumu (sk. Likuma par Augstāko tiesu 89. panta 4. punktu un 115. panta 2. punktu).

⁽⁹⁾ Krimināllietās ārkārtas pārsūdzību, kas ir nelabvēlīga apsūdzētajam, var iesniegt ne vēlāk kā vienu gadu pēc tam, kad nolēmums kļuvis galīgs (vai, ja ir iesniegta kasācijas sūdzība, ne vēlāk kā sešus mēnešus pēc kasācijas sūdzības izskatīšanas); turklāt nav iespējams pārsūdzēt spriedumus par laulības atzīšanu par spēkā neesošu, spriedumus par laulības atcelšanu vai laulības šķiršanu (tikai tad, ja viena vai abas puses devušās jaunā laulībā pēc tam, kad spriedums kļuva galīgs) vai lēmumus par adopciju. Ārkārtas pārsūdzību nevar piemērot sīkiem pārkāpumiem vai maznozīmīgiem nodarījumiem nodokļu jomā; sk. Likuma par Augstāko tiesu 89. panta 3. punktu un 90. panta 3. un 4. punktu.

⁽¹⁰⁾ Likuma par Augstāko tiesu 89. panta 2. punkts.

⁽¹¹⁾ Likuma par Augstāko tiesu 89. panta 1. punkta 1.–3. apakšpunkts.

19. Šī jaunā ārkārtas pārsūdzības procedūra rada bažas par juridiskās noteiktības principu, kas ir tiesiskuma būtiska sastāvdaļa ⁽¹⁾. Kā norādījusi Tiesa, ir jāatgādina, ka *res judicata* princips ir nozīmīgs gan Savienības tiesību sistēmā, gan valstu tiesību sistēmās: "Lai nodrošinātu gan tiesību un tiesisko attiecību stabilitāti, gan pareizu tiesvedību, ir svarīgi, lai tiesu nolēmumi, kas kļuvuši galīgi pēc tam, kad izsmelti visi pieejamie tiesību aizsardzības līdzekļi, vai pēc tam, kad beidzies šādu tiesību aizsardzības līdzekļu izmantošanai paredzētais termiņš, vairs nevarētu tikt apstrīdēti" ⁽²⁾. Kā norādījusi Eiropas Cilvēktiesību tiesa, ārkārtas pārskatīšanai nevajadzētu būt "slēptai pārsūdzībai" un "vienkārša iespējamība, ka pastāv divi viedokļi par konkrēto jautājumu, nav pamats atkārtotai izskatīšanai" ⁽³⁾.
20. Savā atzinumā attiecībā uz likumprojektu par Augstāko tiesu Venēcijas komisija uzsvēra, ka ārkārtas pārsūdzības procedūra apdraud Polijas tiesisko stabilitāti. Atzinumā ir norādīts, ka praktiski uz jebkāda pamata būs iespējams atkārtoti izskatīt jebkuru lietu, kas valstī izlemta pēdējo 20 gadu laikā, un sistēma varētu radīt situāciju, kurā neviens spriedums nekad nebūs galīgs ⁽⁴⁾.
21. Turklāt jaunā pārsūdzības procedūra raisa bažas par konstitucionalitāti. Augstākās tiesas un ombuda izpratnē likums ietekmē judikatūras stabilitātes un spriedumu galīguma principu ⁽⁵⁾, principu par uzticēšanās valstij un likumam aizsardzību un tiesībām uz lietas izskatīšanu saprātīgā termiņā ⁽⁶⁾.

2.1.4. Citi noteikumi

22. Kā uzsvērts Venēcijas komisijas un citu struktūru atzinumā ⁽⁷⁾, vairāki citi noteikumi Likumā par Augstāko tiesu rada bažas attiecībā uz tiesu iestāžu neatkarības un varas dalīšanas principu.
23. Ar jauno likumu tiek ieviesta jauna disciplinārlietu kārtība attiecībā uz Augstākās tiesas tiesnešiem. Ir paredzēti par disciplinārlietām atbildīgo amatpersonu divu veidi: *par disciplinārlietām atbildīgā Augstākās tiesas amatpersona*, ko Augstākās tiesas kolēģija ieceļ uz četrus gadu pilnvaru termiņu ⁽⁸⁾, un *par disciplinārlietām atbildīgā īpašā amatpersona*, ko katrā atsevišķā gadījumā valsts prezidents ieceļ no Augstākās tiesas tiesnešu, parasto tiesnešu, kara tiesu tiesnešu un prokuroru vidus ⁽⁹⁾. Saskaņā ar Polijas likumiem tikai par disciplinārlietām atbildīgās amatpersonas var lemt par disciplinārlietas ierosināšanu pret tiesnešiem. Valsts prezidents ieceļ īpašo amatpersonu, neiesaistot tiesu iestādes, un šī iecelšana ir līdzvērtīga lūgumam uzsākt sākotnējo izmeklēšanu. Ja par disciplinārlietām atbildīgā īpašā amatpersona tiek norikota notiekošas disciplinārlietas izskatīšanai, par disciplinārlietām atbildīgā Augstākās tiesas amatpersona tiek izslēgta no šīs lietas izskatīšanas ⁽¹⁰⁾. Fakts, ka valsts prezidentam (un dažos gadījumos arī tieslietu ministram ⁽¹¹⁾) ir pilnvaras ietekmēt disciplinārlietas pret Augstākās tiesas tiesnešiem, ieceļot par disciplinārlietām atbildīgo amatpersonu, kura izmeklēs lietu ("par disciplinārlietām

⁽¹⁾ ECT spriedums lietā *Brumărescu/Rumānija*, 1999. gada 28. oktobris, 61. punkts; lietā *Ryabikh/Krievija*, 2003. gada 3. marts, 54. un 57. punkts; lietā *Miragall Escolano* un citi/Spānija, 2000. gada 25. janvāris, 33. punkts, un lietā *Phinikaridou/Kipra*, 2007. gada 20. decembris, 52. punkts.

⁽²⁾ Spriedums, 2003. gada 30. septembris, *Köbler*, C-224/01, ECLI:EU:C:2003:513, 38. punkts.

⁽³⁾ *Moreira Ferreira/Portugāle* (Nr. 2), 2017. gada 11. jūlijs (*final*), 62. punkts.

⁽⁴⁾ Atzinums CDL(2017)035, 58., 63. un 130. punkts.

⁽⁵⁾ Abus šos principus Konstitucionālā tiesa ir uzskatījusi par tiesiskuma daļu; sk. Konstitucionālās tiesas spriedumus SK 7/06 (2007. gada 24. oktobris) un SK 77/06, (2008. gada 1. aprīlis).

⁽⁶⁾ Spriedums SK 19/05 (2006. gada 28. novembris); SK 16/05 (2007. gada 14. novembris).

⁽⁷⁾ Īpaši Augstākās tiesas 2017. gada 6. un 23. oktobra un 30. novembra atzinums, ombuda 2017. gada 11. novembra atzinums un EDSO/ODIHR 2017. gada 13. novembra atzinums.

⁽⁸⁾ Likuma par Augstāko tiesu 74. pants.

⁽⁹⁾ Likuma par Augstāko tiesu 76. panta 8. punkts. Valsts prezidents var ieceļt par disciplinārlietām atbildīgo īpašo amatpersonu no valsts prokurora ierosināto prokuroru vidus, ja disciplinārlieta attiecas uz disciplināru pārkāpumu, kas atbilst kritērijiem par tīšu noziedzīgu nodarījumu, pret ko ierosināta publiska apsūdzība, vai par tīšiem nodokļu noziegumiem.

⁽¹⁰⁾ Likuma par Augstāko tiesu 76. panta 8. punkts.

⁽¹¹⁾ Saskaņā ar Likuma par Augstāko tiesu 76. panta 9. punktu tieslietu ministrs var paziņot valsts prezidentam par nepieciešamību ieceļt par disciplinārlietām atbildīgo īpašo amatpersonu, ja lieta attiecas uz disciplināru pārkāpumu, kas atbilst kritērijiem par tīšu noziedzīgu nodarījumu, pret ko ierosināta publiska apsūdzība, vai par tīšiem nodokļu noziegumiem. Šķiet, ka jautājumu par to, vai lieta atbilst šiem kritērijiem, autonomi izlems tieslietu ministrs un valsts prezidents, jo viņu lēmumus par tādu atbildīgo īpašo amatpersonu iecelšanu, kas atbildīgas par disciplinārlietām, nevar pārsūdzēt.

atbildīgā amatpersona”), tādējādi izslēdzot par disciplinārlietām atbildīgo Augstākās tiesas amatpersonu no notiekošas lietas izskatīšanas, rada bažas attiecībā uz varas dalīšanas principu un var ietekmēt tiesu varas neatkarību. Šādas bažas ir paustas arī EDSO-ODHIR un Augstākās tiesas atzinumos ⁽¹⁾.

24. Turklāt ar šo likumu tiek atceltas procesuālās garantijas disciplinārlietās pret parastajiem tiesnešiem ⁽²⁾ un Augstākās tiesas tiesnešiem ⁽³⁾: pierādījumus, kas iegūti, pārkāpjot likumu, varētu izmantot pret tiesnesi ⁽⁴⁾; noteiktos apstākļos attiecīgā tiesneša iesniegtos pierādījumus varētu neņemt vērā ⁽⁵⁾; noilgums attiecībā uz disciplinārlietām tiktu atcelts uz disciplinārlietas izskatīšanas laiku, kas nozīmē, ka uz tiesnesi varētu tikt attiecināta lietas izskatīšana uz nenoteiktu laiku ⁽⁶⁾; visbeidzot, disciplinārlietu varētu turpināt arī tad, ja attiecīgais tiesnesis nav piedalījies (tostarp, ja prombūtne bijusi pamatota) ⁽⁷⁾. Jaunā disciplinārlietu kārtība rada arī bažas par tās atbilstību ECTK 6. panta 1. punktā noteiktajām pienācīgas tiesvedības prasībām, kas piemērojamas pret tiesnešiem ierosinātajās disciplinārlietās ⁽⁸⁾.
25. Ar šo likumu tiek grozīta Augstākās tiesas iekšējā struktūra, papildinot to ar divām jaunām palātām. Jauna palāta ārkārtas kontroles un publiskajos jautājumos izvērtēs lietas, kas ierosinātas saskaņā ar jauno ārkārtas pārsūdzības procedūru ⁽⁹⁾. Šīs jaunās palātas sastāvā pārsvarā būs jauni tiesneši ⁽¹⁰⁾, un tā izvērtēs vispārējo un vietējo vēlēšanu spēkā esamību un izskatīs ar vēlēšanām, tostarp ar Eiropas Parlamenta vēlēšanām, saistītus strīdus ⁽¹¹⁾. Turklāt jaunai autonomai ⁽¹²⁾ disciplinārlietu palātai, kuras sastāvā būs tikai jauni tiesneši ⁽¹³⁾, būs pirmajā un otrajā instancē jāpārskata disciplinārlietas pret Augstākās tiesas tiesnešiem ⁽¹⁴⁾. Šīs divas jaunās visnotaļ autonomās palātas, kuru sastāvā ir jauni tiesneši, rada bažas attiecībā uz varas dalīšanu. Kā norādījusi Venēcijas komisija, lai gan abas palātas ir daļa no Augstākās tiesas, praksē tās ir pārākas par visām pārējām palātām, tādējādi radot risku, ka visā tiesu sistēmā dominēs šīs palātas, kuru sastāvā ir jauni tiesneši, kas ievēlēti ar valdošā vairākuma izšķirošu ietekmi ⁽¹⁵⁾. Turklāt Venēcijas komisija uzsver, ka ar šo likumu ar vēlēšanām saistīto strīdu izskatīšana tiesā tiks padarīta īpaši neaizsargāta pret politisko ietekmi, radot nopietnu risku Polijas demokrātijas darbībai ⁽¹⁶⁾.
26. Ar šo likumu tiek ieviesti tiesas piesēdētāju amati; tiesas piesēdētājus ieceļ Republikas Senāts ⁽¹⁷⁾ un tie piedalās ar ārkārtas pārsūdzībām un disciplinārlietām saistītā tiesvedībā Augstākajā tiesā. Kā norādījusi Venēcijas komisija, tiesas piesēdētāju amatu ieviešana Augstākās tiesas abās jaunajās palātās apdraud tiesu sistēmas efektivitāti un kvalitāti ⁽¹⁸⁾.

⁽¹⁾ EDSO-ODHIR 2017. gada 13. novembra atzinums; 119.–121. punkts. Augstākās tiesas 6. oktobra atzinums, 34. lpp.

⁽²⁾ Saskaņā ar Likuma par Augstāko tiesu 108. panta 17.–19. punktu tieslietu ministram ir piešķirtas pilnvaras noteikt par disciplinārlietām atbildīgo tiesnešu skaitu un iecelt šos tiesnešus, kuri izskatīs disciplinārlietas pret parasto tiesu tiesnešiem, nekonsultējoties ar tiesu iestādēm. Turklāt tieslietu ministrs varētu personīgi kontrolēt disciplinārlietas pret parasto tiesu tiesnešiem, izmantojot par disciplinārlietām atbildīgās amatpersonas un par disciplinārlietām atbildīgo īpašo amatpersonu, ko iecēlis pats tieslietu ministrs (tostarp konkrētos apstākļos arī no prokuroru vidus). Tieslietu ministra ieceltās par disciplinārlietām atbildīgās amatpersonas varētu pēc tieslietu ministra lūguma atsākt slēgtas izmeklēšanas.

⁽³⁾ Saskaņā ar tiesību aktiem Likumā par parasto tiesu organizāciju paredzētie noteikumi, tostarp noteikumi, kas attiecas uz disciplinārlietu procesuālajiem aspektiem, ir *mutatis mutandis* piemērojami Augstākās tiesas tiesnešiem; sk. 72. panta 1. punktu un 108. pantu, lasot tos kopā ar 10. panta 1. punktu Likuma par Augstāko tiesu. Likuma par Augstāko tiesu 108. pantā ir grozīts Likums par parasto tiesu organizāciju.

⁽⁴⁾ Likuma par Augstāko tiesu 108. panta 23. punkts attiecībā uz 115.c pantu, kas pievienots Likumā par parasto tiesu organizāciju.

⁽⁵⁾ Ja pierādījumi tika iesniegti pēc noteiktā laika, sk. Likuma par Augstāko tiesu 108. panta 22. punktu.

⁽⁶⁾ Likuma par Augstāko tiesu 108. panta 13. punkta b) apakšpunkts.

⁽⁷⁾ Likuma par Augstāko tiesu 108. panta 23. punkts.

⁽⁸⁾ ECT spriedums lietā *Vilho Eskelinen* un citi/Somija, 2007. gada 19. aprīlis, 62. punkts; lietā *Olujić*/Horvātija, 2009. gada 5. februāris, 34.–43. punkts; lietā *Harabin*/Slovākija, 2012. gada 20. novembris, 118.–124. punkts; un lietā *Baka*/Ungārija, 2016. gada 23. jūnijs, 100.–119. punkts.

⁽⁹⁾ Likuma par Augstāko tiesu 26. un 94. pants.

⁽¹⁰⁾ Likuma par Augstāko tiesu 134. pants; bijusi nodarbinātības, sociālā nodrošinājuma un sabiedrisko jautājumu palāta ir sadalīta divās palātās, proti, nodarbinātības un sociālā nodrošinājuma palāta un jaunā ārkārtas kontroles un publisko jautājumu palāta; šīs jaunās palātas sastāvā būs jauni tiesneši, jo visi pašreizējie tiesneši ir pārcelti uz nodarbinātības un sociālā nodrošinājuma palātu; pašreizējie Augstākās tiesas tiesneši var lūgt pārcelšanu uz šo jauno palātu.

⁽¹¹⁾ Pilns šīs palātas uzdevumu saraksts ir iekļauts 26. pantā.

⁽¹²⁾ Disciplinārlietu palātas priekšsēdētājs darbojas neatkarīgi no Augstākās tiesas pirmā priekšsēdētāja, un šīs palātas budžetu var ievērojami palielināt salīdzinājumā ar Augstākās tiesas kopējo budžetu (sk. Likuma par Augstāko tiesu 7. panta 2. un 4. punktu un 20. pantu).

⁽¹³⁾ Saskaņā ar Likuma par Augstāko tiesu 131. pantu citus Augstākās tiesas tiesnešus nevar pārcelt amatā disciplinārlietu palātā, kamēr nav iecelti visi Augstākās tiesas tiesneši šajā palātā.

⁽¹⁴⁾ Pilns disciplinārlietu palātas uzdevumu saraksts ir iekļauts Likuma par Augstāko tiesu 27. pantā.

⁽¹⁵⁾ Atzinums CDL(2017)035, 92. punkts.

⁽¹⁶⁾ Atzinums CDL(2017)035, 43. punkts.

⁽¹⁷⁾ Likuma par Augstāko tiesu 61. panta 2. punkts.

⁽¹⁸⁾ Atzinums CDL(2017)035, 67. punkts.

2.2. Valsts tiesu padome

27. Saskaņā ar Polijas Konstitūciju tiesnešu neatkarību aizsargā Valsts tiesu padome⁽¹⁾. Valsts tiesu padomei ir tieša ietekme uz tiesnešu neatkarību, jo īpaši attiecībā uz viņu paaugstināšanu amatā, pārcelšanu, disciplinārlietām, atlaišanu un priekšlaicīgu pensionēšanos. Piemēram, lai tiesnesi paaugstinātu amatā (no rajona tiesas uz reģionālo tiesu), valsts prezidentam ir vēlreiz jāieceļ tiesnesis, un tas nozīmē, ka vēlreiz ir jāsteno tiesneša novērtēšanas un izvirzīšanas procedūra, iesaistot Valsts tiesu padomi. Arī tiesnešu palīgi, kuri jau pilda tiesneša uzdevumus, ir jāizvērtē Valsts tiesu padomei, pirms valsts prezidents tos iecelj tiesneša amatā.
28. Šā iemesla dēļ dalībvalstīs, kurās izveidota tiesu padome, tās neatkarībai ir īpaši svarīga nozīme, lai izvairītos no valdības vai parlamenta nepamatotas ietekmes uz tiesnešu neatkarību⁽²⁾.
29. Likums par Valsts tiesu padomi pastiprina bažas par tiesu varas neatkarību kopumā, jo tajā paredzēta visu tiesnešu–Valsts tiesu padomes locekļu pilnvaru termiņa priekšlaicīga izbeigšana un ieviesta pilnīgi jauna tiesnešu–padomes locekļu iecelšanas kārtība, kas ļauj īstenot augsta līmeņa politisko ietekmi.
30. Saskaņā ar Likuma par Valsts tiesu padomi 6. pantu visu pašreizējo tiesnešu–Valsts tiesu padomes locekļu pilnvaru termiņš tiks izbeigts priekšlaicīgi. Šī likumdošanas varas izlemtā termiņa izbeigšana rada bažas par padomes neatkarību un varas dalīšanu. Parlamentam būs izšķiroša ietekme uz padomes sastāvu, samazinot pašu tiesnešu ietekmi. Šī Valsts tiesu padomes sastāva nomaiņa varētu notikt jau pusotru mēnesi pēc jaunā likuma publicēšanas⁽³⁾. Priekšlaicīga termiņa izbeigšana rada arī bažas par konstitucionalitāti, kā uzsvērts Valsts tiesu padomes, Augstākās tiesas un ombuda atzinumā.
31. Turklāt nopietnas bažas rada jaunā tiesnešu–Valsts tiesu padomes locekļu iecelšanas kārtība. Vispāratzīti Eiropas standarti, jo īpaši Eiropas Padomes Ministru komitejas 2010. gada ieteikums, paredz, ka “vismaz pusei tiesu padomju locekļu jābūt tiesnešiem, kurus izvēlējušies viņu līdzgaitnieki no visiem tiesu sistēmas līmeņiem, ievērojot plurālismu tiesu sistēmā”⁽⁴⁾. Dalībvalstu ziņā ir organizēt to tiesu sistēmas, tostarp izlemt, vai ir jāizveido tiesu padome. Tomēr, ja šāda padome ir izveidota – kā tas ir Polijā –, ir jāgarantē tās neatkarība atbilstoši Eiropas standartiem.
32. Līdz Likuma par Valsts tiesu padomi pieņemšanai Polijas sistēma pilnīgi atbilda minētajiem standartiem, jo Valsts tiesu padomes sastāvā lielākā daļa tiesnešu bija citu tiesnešu izvēlēti. Likuma, ar ko groza Likumu par Valsts tiesu padomi, 1. panta 1. punkts un 7. pants būtiski mainīs šo kārtību, paredzot, ka 15 tiesnešus–Valsts tiesu padomes

⁽¹⁾ Polijas Konstitūcijas 186. panta 1. punkts: “Valsts tiesu padome aizsargā tiesu un tiesnešu neatkarību.”

⁽²⁾ Piemēram, disciplinārlietās, ko pret tiesnešiem ierosinājusi šāda padome, Eiropas Cilvēktiesību tiesa apšaubīja likumdevēju vai izpildvaras iestāžu ietekmes pakāpi, ņemot vērā, ka lielāko daļu padomes locekļu bija tieši iecēlušas minētās iestādes; ECT lieta *Ramos Nunes de Carvalho E Sá/Portugāle*, 55391/13, 57728/13 un 74041/13, 2016. gada 21. jūnijs, 77. punkts.

⁽³⁾ Pašreizējo tiesnešu–padomes locekļu pilnvaru termiņš beigtos dienu pirms jauno tiesnešu–padomes locekļu kopējā pilnvaru termiņa sākuma, bet ne vēlāk kā 90 dienu laikā pēc likuma stāšanās spēkā. Grafiks ir šāds: trīs dienu laikā pēc likuma publicēšanas Sejma spikeris paziņo par izvirzīšanas procedūras sākumu. 21 dienas laikā pēc šā paziņojuma pilnvarotās struktūras (grupas, kurās ir vismaz 25 tiesneši vai 2 000 iedzīvotāju) iepazīstina Sejma spikeri ar tiesnešu–padomes locekļu amatu kandidātiem. Pēc šā 21 dienas termiņa beigām priekšsēdētājs iesniedz kandidātu sarakstu parlamenta grupām, kurām septiņu dienu laikā būs jāierosina līdz deviņiem kandidātiem no šā saraksta. Pēc tam notiek iecelšanas procedūra saskaņā ar parastajiem noteikumiem (skatīt turpmāk); sk. likuma, ar ko groza Likumu par Valsts tiesu padomi, 7. un 6. pantu, kā arī 1. panta 1. un 3. punktu attiecībā uz pievienoto 11.a un 11.d pantu likumā, ar ko groza Likumu par Valsts tiesu padomi.

⁽⁴⁾ 27. punkts; sk. arī Eiropas Padomes 2016. gada Rīcības plāna C punkta ii) apakšpunktu; 27. punktu ETKP Atzinumā Nr. 10 par Tiesu padomi sabiedrības vajadzībām un ENCJ standartu 2.3. punktu Ziņojumā par tiesu padomēm, 2010.–2011. gads.

locekļus iecels – un varēs atkārtoti iecelt – Sejms ⁽¹⁾. Turklāt nav garantijas, ka saskaņā ar jauno likumu Sejms iecels tiesnešus–padomes locekļus, ko apstiprinājušas tiesu iestādes, jo šo amata vietu kandidātus var ierosināt ne tikai grupas 25 tiesnešu sastāvā, bet arī grupas, kuru sastāvā ir vismaz 2 000 iedzīvotāju ⁽²⁾. Turklāt kandidātu galīgo sarakstu, par kuru Sejmam būs jāsniedz vispārējs apstiprinājums, iepriekš ir noteikusi Sejma komiteja ⁽³⁾. Jaunie noteikumi par tiesnešu–Valsts tiesu padomes locekļu iecelšanu būtiski palielina parlamenta ietekmi padomē un nelabvēlīgi ietekmē tās neatkarību; tas ir pretrunā Eiropas standartiem. Fakts, ka tiesnešus–Valsts tiesu padomes locekļus Sejms iecels amatā ar trīs piektdaļu balsu vairākumu, nemazina šīs bažas, jo tiesnešus–padomes locekļus joprojām neizvēlēsies viņu līdzgaitnieki. Turklāt gadījumā, ja šāds trīs piektdaļu balsu vairākums netiks sasniegts, tiesnešus–padomes locekļus iecels Sejms ar absolūtu balsu vairākumu.

33. Šī situācija rada bažas no tiesu varas neatkarības viedokļa. Piemēram, rajona tiesas tiesnesis, kuram jāpasludina spriedums politiski sensitīvā lietā un kurš vienlaikus ir pieteicies paaugstinājumam reģionālās tiesas tiesneša amatā, var sliekties piekrist nostājai, kuru atbalsta politiskais vairākums, lai nepakļautu riskam savas izredzes tikt paaugstinātam amatā. Pat ja šis risks neīstenojas, jaunā kārtība neparedz pietiekamas garantijas neatkarības nodrošināšanai, kas ir būtiska, lai saglabātu uzticēšanos, kura tiesām demokrātiskā valstī ir jāvieš sabiedrībā ⁽⁴⁾. Arī tiesnešu palīgi pirms viņu iecelšanas tiesneša amatā būs jāizvērtē politiski ietekmētajai Valsts tiesu padomei.
34. Venēcijas komisija secina, ka parlamenta veikta Valsts tiesu padomes 15 locekļu ievēlēšana par tiesnešiem apvienojumā ar pašreizējo locekļu tūlītēju aizstāšanu izraisīs šīs struktūras tālejošu politizāciju. Tā vietā Venēcijas komisija iesaka, ka tiesneši–Valsts tiesu padomes locekļi būtu jāievēl viņu līdzgaitniekiem, kā tas paredzēts pašreizējā likumā ⁽⁵⁾. Turklāt komisija norādīja, ka likums vājina padomes neatkarību attiecībā uz vairākumu parlamentā un mazina visas tiesu sistēmas neatkarību ⁽⁶⁾.
35. Savos atzinumos par likumprojektu Augstākā tiesa, Valsts tiesu padome un ombuds puda bažas par jaunās kārtības konstitucionalitāti. Jo īpaši Valsts tiesu padome norāda, ka saskaņā ar Polijas konstitūciju padome kalpo kā pretspēks parlamentam, kam saskaņā ar konstitūciju ir atļauts lemt par likumu saturu. Tādējādi tiesnešu–padomes locekļu politikā iecelšana un pašreizējo tiesnešu–padomes locekļu pilnvaru termiņa priekšlaicīga izbeigšana ir pretrunā varas dalīšanas un tiesu varas neatkarības principam. Kā paskaidrots iepriekšējos ieteikumos, šo noteikumu efektīva konstitucionāla pārskatīšana pašlaik nav iespējama.

3. KONSTATĒJUMS PAR SISTĒMISKU DRAUDU TIESISKUMAM

36. Iepriekš izklāstīto iemeslu dēļ Komisija uzskata, ka 2017. gada 26. jūlija ieteikumā par tiesiskumu paustās bažas attiecībā uz Likumu par Augstāko tiesu un Likumu par Valsts tiesu padomi, nav tikušas risinātas divos jaunajos likumos par Augstāko tiesu un Valsts tiesu padomi.
37. Turklāt Komisija norāda, ka nav risināts neviens cits 2017. gada 26. jūlija ieteikumā izvirzītais problēmjautājums par Konstitucionālo tiesu, Likumu par parasto tiesu organizāciju un Likumu par Valsts tiesnešu skolu.
38. Tādējādi Komisija savā ieteikumā pauž uzskatu, ka ir būtiski pasliktinājusies situācija, kurā pastāv sistēmisks drauds tiesiskumam Polijā, kā konstatēts Komisijas 2016. gada 27. jūlija un 21. decembra un 2017. gada 26. jūlija ieteikumā. Likums par Valsts tiesnešu padomi un Likums par Augstāko tiesu, arī apvienojumā ar

⁽¹⁾ Konstitūcija nosaka, ka Valsts tiesu padomes sastāvu veido *ex officio* locekļi (Augstākās tiesas pirmais priekšsēdētājs, tieslietu ministrs, Augstākās administratīvās tiesas priekšsēdētājs un valsts prezidenta iecelta persona) un ievēlēti locekļi. Ievēlētie locekļi ir četri “*Sejma izvēlēti*” pārstāvji, divi “*Senāta izvēlēti*” senatori un 15 tiesneši (“*kuŗi izvēlēti no*” parastajām, administratīvajām un kara tiesām un Augstākās tiesas).

⁽²⁾ Likuma par Valsts tiesu padomi 1. panta 3. punkts, ar ko pievieno 11.a panta 2. un 3. punktu: tiek norādīts, ka katra (tiesnešu un pilsoņu) grupa var izvirzīt vairāk nekā vienu kandidātu tiesneša–padomes locekļa amatam.

⁽³⁾ Ja parlamenta grupas neizvirza kopumā 15 kandidātus, tos izvēlēsies Sejma prezidijs, lai izveidotu 15 kandidātu sarakstu, kas pēc tam tiks nosūtīts Sejma komitejai (sk. 1. panta 3. punktu, ar ko pievieno 11.c pantu un 11.d panta 1.–4. punktu).

⁽⁴⁾ ECT spriedumi lietās *Morice/Francija*, 29369/10, 2015. gada 23. aprīlis, 78. punkts; *Kipra/Turcija*, 25781/94, 2001. gada 10. maijs, 233. punkts.

⁽⁵⁾ Atzinums CDL(2017)035, 130. punkts.

⁽⁶⁾ Atzinums CDL(2017)035, 31. punkts.

Likumu par Valsts tiesnešu skolu un Likumu par parasto tiesu organizāciju ievērojami palielina sistēmisko draudu tiesiskumam, kā norādīts iepriekšējos ieteikumos. Proti:

- 1) pašreizējo Augstākās tiesas tiesnešu ievērojama skaita obligāta pensionēšanās apvienojumā ar iespēju pagarināt viņu pilnvaru termiņu, kā arī jaunā disciplinārlietu kārtība attiecībā uz Augstākās tiesas tiesnešiem strukturāli vājina Augstākās tiesas tiesnešu neatkarību, un tiesu varas neatkarība ir tiesiskuma būtiska sastāvdaļa;
  - 2) pašreizējo Augstākās tiesas tiesnešu ievērojama skaita obligāta pensionēšanās ļauj arī vērienīgi un nekavējoties nomainīt Augstākās tiesas sastāvu. Šī iespēja rada bažas attiecībā uz varas dalīšanu, it īpaši apvienojumā ar vienlaicīgām Valsts tiesu padomes reformām. Konkrētāk, visus jaunus tiesnešus amatā iecels valsts prezidents pēc jaunizveidotās Valsts tiesu padomes ieteikuma, kurā lielā mērā dominēs politiski ieceltas personas. Tā rezultātā pašreizējais parlamenta vairākums varēs vismaz netieši noteikt turpmāko Augstākās tiesas sastāvu daudz lielākā mērā, nekā tas būtu iespējams tādā sistēmā, kurā spēkā esošie noteikumi par tiesu pilnvaru termiņu darbojas normāli – neatkarīgi no termiņa un no tā, kurai valsts struktūrai ir pilnvaras lemt par tiesnešu iecelšanu amatos;
  - 3) jaunā ārkārtas pārsūdzības procedūra rada bažas attiecībā uz juridisko noteiktību un, skatot to apvienojumā ar iespēju vērienīgi un nekavējoties nomainīt Augstākās tiesas sastāvu, – attiecībā uz varas dalīšanu;
  - 4) nopietnas bažas rada arī visu tiesnešu–Valsts tiesu padomes locekļu pilnvaru izbeigšana, kā arī tiesnešu–padomes locekļu atkārtota iecelšana saskaņā ar procesu, kas ļauj īstenot augsta līmeņa politisko ietekmi;
  - 5) jaunie likumi rada būtiskas bažas par to saderību ar Polijas Konstitūciju, kā uzsvērts vairākos paziņojumos, jo īpaši tajos, ko sniegusi Augstākā tiesa, Valsts tiesu padome un Polijas ombuds. Tomēr, kā paskaidrots 2017. gada 26. jūlija ieteikumā par tiesiskumu, minēto likumu efektīva konstitucionāla pārskatīšana vairs nav iespējama.
39. Komisija uzsver, ka neatkarīgi no izvēlētās tiesu sistēmas tiesiskuma princips paredz aizsargāt tiesu varas neatkarību, varas dalīšanu un juridisko noteiktību. Dalībvalstu ziņā ir organizēt savas tiesu sistēmas, tostarp izlemt, vai ir jāizveido tiesu padome, kuras uzdevums ir aizsargāt tiesu varas neatkarību. Tomēr, ja dalībvalsts ir izveidojusi šādu padomi, kā tas ir Polijā, kuras Konstitūcija ir skaidri uzticējusi Valsts tiesu padomei uzdevumu aizsargāt tiesu varas neatkarību, jābūt garantētai šādas padomes neatkarībai atbilstoši Eiropas standartiem. Ar lielām bažām Komisija norāda, ka iepriekš minēto jauno likumu rezultātā Polijas tiesiskais regulējums vairs neatbilstu šīm prasībām.
40. Turklāt Polijas valdības un Parlamenta locekļu valdošā vairākuma darbības un publiskie paziņojumi, kas vērsti pret tiesnešiem un tiesām Polijā, ir iedragājuši uzticēšanos tiesu sistēmai kopumā. Komisija uzsver valsts struktūru lojālas sadarbības principu, kas, kā īpaši norādīts Venēcijas komisijas atzinumos, ir konstitucionāls priekšnoteikums demokrātiskā valstī, kurā valda tiesiskums.
41. Tiesiskuma ievērošana ir ne tikai priekšnoteikums visu LES 2. pantā minēto pamatvērtību aizsardzībai. Tā ir arī priekšnoteikums visu to tiesību un pienākumu ievērošanai, kas izriet no Līgumiem, kā arī priekšnoteikums, lai radītu iedzīvotāju, uzņēmumu un valsts iestāžu savstarpējo uzticēšanos visu pārējo dalībvalstu tiesību sistēmām.
42. Tiesiskuma pienācīga darbība ir būtiska arī iekšējā tirgus pareizai darbībai, jo uzņēmējiem ir jāzina, ka pret tiem tiks īstenota vienlīdzīga attieksme saskaņā ar likumu. To nevar nodrošināt bez neatkarīgas tiesu varas katrā dalībvalstī.
43. Komisija norāda, ka dziļas bažas par diviem jaunajiem likumiem par Augstāko tiesu un Valsts tiesu padomi ir paudušas vairākas Eiropas un starptautiska līmeņa amatpersonas un organizācijas, jo īpaši Venēcijas komisija, Apvienoto Nāciju Organizācijas īpašais referents jautājumos par tiesnešu un advokātu neatkarību, EDSO Demokrātisku iestāžu un cilvēktiesību birojs un tiesu varas pārstāvji no visas Eiropas, tostarp no Eiropas Tiesnešu konsultatīvās padomes, Eiropas Tiesu iestāžu padomju tīkla un Eiropas Advokātu un juristu biedrību padomes.

44. Eiropas Parlaments savā 2017. gada 15. novembra rezolūcijā par stāvokli tiesiskuma un demokrātijas jomā Polijā pauda dziļas bažas par pārstrādātajiem tiesību aktiem, kas saistīti ar Polijas tiesu iestādēm, un aicināja Polijas prezidentu neparakstīt jaunus likumus, ja tie pilnībā negarantē tiesu varas neatkarību.

4. IETEICAMĀ RĪCĪBA

45. Komisija iesaka Polijas iestādēm atbilstīgi rīkoties, lai steidzamā kārtā novērstu 2. iedaļā minēto sistēmisko draudu tiesiskumam.
46. Jo īpaši Komisija iesaka Polijas iestādēm veikt šādus pasākumus attiecībā uz nesen pieņemtajiem likumiem, lai nodrošinātu to atbilstību prasībām nodrošināt tiesu varas neatkarību, varas dalīšanu un tiesisko noteiktību, kā arī atbilstību Polijas Konstitūcijai un Eiropas standartiem par tiesu varas neatkarību:
- nodrošināt, ka tiek grozīts Likums par Augstāko tiesu, lai:
    - pašreizējiem Augstākās tiesas tiesnešiem nepiemērotu pazeminātu pensionēšanās vecumu,
    - atcelt valsts prezidenta rīcības brīvību pagarināt Augstākās tiesas tiesnešu pilnvaru termiņu,
    - atcelt ārkārtas pārsūdzības procedūru;
  - nodrošināt, ka tiek grozīts Likums par Valsts tiesu padomi, lai netiktu izbeigts tiesnešu–Valsts tiesu padomes locekļu pilnvaru termiņš, un tiek atcelta jaunā iecelšanas kārtība, lai garantētu, ka tiesnešus–padomes locekļus ievēl viņu līdzgaitnieki;
  - atturēties no rīcības un publiskiem paziņojumiem, kas varētu vēl vairāk iedragāt Augstākās tiesas, parasto tiesu, tiesnešu – individuāli vai kopumā – vai visas tiesu sistēmas leģitimitāti.
47. Turklāt Komisija atgādina, ka nav veikts neviens no Komisijas 2017. gada 26. jūlija ieteikumā ierosinātajiem pasākumiem saistībā ar Konstitucionālo tiesu, Likumu par parasto tiesu organizāciju un Likumu par Valsts tiesnešu skolu, un tāpēc tā atkārtoti iesaka veikt šādus pasākumus:
- atjaunot Konstitucionālās tiesas kā Polijas Konstitūcijas garanta neatkarību un leģitimitāti, nodrošinot, ka tās tiesneši, priekšsēdētājs un priekšsēdētāja vietnieks tiek likumīgi ievēlēti un iecelti, un pilnīgi īstenojot Konstitucionālās tiesas 2015. gada 3. un 9. decembra spriedumu, kas paredz, ka trīs tiesneši, kurus 2015. gada oktobrī likumīgi izvirzīja parlamenta iepriekšējais sasaukums, var sākt pildīt savus Konstitucionālās tiesas tiesneša pienākumus, un ka trīs tiesneši, kurus bez derīga juridiska pamata izvirzīja jaunais parlamenta sasaukums, neturpina ieņemt tiesneša amatu, pirms viņi nav atbilstīgi ievēlēti;
  - publicēt un pilnīgi īstenot Konstitucionālās tiesas 2016. gada 9. marta, 11. augusta un 7. novembra spriedumu;
  - nodrošināt, ka tiek atsaukts vai grozīts Likums par parasto tiesu organizāciju un Likums par Valsts Tieslietu skolu, lai nodrošinātu to atbilstību Konstitūcijai un Eiropas standartiem par tiesu varas neatkarību; konkrēti, Komisija jo īpaši iesaka:
    - atcelt jauno pensionēšanās kārtību attiecībā uz parasto tiesu tiesnešiem, tostarp tieslietu ministra rīcības brīvību pagarināt viņu pilnvaru termiņu,
    - atcelt tieslietu ministra rīcības brīvību iecelt amatā vai atlaist tiesu priekšsēdētājus, kā arī labot jau pieņemtos lēmumus;
  - nodrošināt, ka ikviena tiesu sistēmas reforma tiek īstenota, atbalstot tiesiskumu un ievērojot ES tiesības un Eiropas standartus par tiesu varas neatkarību, un ka šī reforma tiek sagatavota, cieši sadarbojoties ar tiesnešiem un visām ieinteresētajām personām.
48. Komisija uzsver, ka lojālā sadarbība, kas nepieciešama starp dažādajām valsts iestādēm tiesiskuma jautājumos, ir svarīga, lai rastu risinājumu pašreizējai situācijai. Komisija arī aicina Polijas iestādes īstenot Venēcijas komisijas atzinumus par Likumu par Valsts tiesu padomi, Likumu par parasto tiesu organizāciju un Likumu par Augstāko tiesu, kā arī noskaidrot, kāds ir Venēcijas komisijas viedoklis par visiem jaunajiem tiesību aktu priekšlikumiem, kuru mērķis ir īstenot tiesu sistēmas reformu Polijā.

49. Komisija aicina Polijas valdību trīs mēnešu laikā no šā ieteikuma saņemšanas datuma atrisināt šajā ieteikumā konstatētās problēmas un informēt Komisiju par šajā saistībā veiktajiem pasākumiem.
50. Šis ieteikums tiek publicēts vienlaicīgi ar pamatoto priekšlikumu, ko Komisija saskaņā ar LES 7. panta 1. punktu iesniegusi saistībā ar tiesiskumu Polijā. Komisija ir gatava ciešā sadarbībā ar Eiropas Parlamentu un Padomi pārskatīt minēto pamatoto priekšlikumu, ja Polijas iestādes noteiktajā termiņā īsteno ieteiktos pasākumus, kas izklāstīti šajā ieteikumā.
51. Pamatojoties uz šo ieteikumu, Komisija ir gatava īstenot konstruktīvu dialogu ar Polijas valdību.

Briselē, 2017. gada 20. decembrī

*Komisijas vārdā –
priekšsēdētāja vietnieks*
Frans TIMMERMANS
